

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati jii Jesucristo nde Galacia

1 Pablo laca na' nu nscua quityi re. Cña 'na laca cha' tsa'a na' chcu' na' cha' jii Jesucristo lo'o lcaa ñati. Si'i ñati chalyuu ti laca nu cua nda cña bi' 'na, si'i ñati laca nu nguane 'na cha' cua'ni na' cña bi'; Jesucristo lo'o ycu' Ndyosi Sti Jesús, bi' laca nu cua nda cña bi' 'na. Ycu' Ndyosi ni, bi' laca nu ngua'ni cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ngujuu yu. ²Lo'o na', lo'o lcaa tya'a ndi' na' ca nde nu ntsu'u cha' jii ngu' lo'o Jesús, nscua ya quityi re cha' tsa lcaa quichi tyi cu'ma ngu' gálatas, lcaa quichi su ntsu'u cu'ma taju ñati jii Jesucristo. ³Nti' tsa na' cha' ña'a ti tya cua'ni ycu' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi' cresiya jii ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na. ⁴La cui' Jesús laca nu nda jii ycu' ca lo'o ngujuu yu cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'na, cha' jua'a cua'ni lyaá Ni ji'na nde chalyuu su ngunu'u tsa tyiquee ñati xqui'ya cha' cuxi; ngulo ycu' Ndyosi Sti na cña jii Jesús, li' ngua'ni yu cña bi' cuentya ji'na. ⁵Bi' cha' ná nga'a cha' tye tsa nu cua'ni tlyu na jii ycu' Ndyosi. Jua'a caca cha' bi' lacua.

Nga'aa ntsu'u xa' la cha' nu taca cua'ni lyaá jii ñati jii nu cuxi

⁶Ndube tsa ti' na' cha' yala ti nguta'achu' ma jii ycu' Ndyosi, masi ngusubi Ni jii ma xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a ji'na; ndube ti' na' cha' nduna ma chaca cha' nu si'i cha' jii ycu' Ndyosi laca, nu nacui ngu' cha' taca cua'ni lyaá ji'na jii nu cuxi. ⁷Pana liñi la ñacui na cha' nga'aa ntsu'u xa' la cha' tso'o jii Jesucristo nu taca cua'ni lyaá ji'na. Ndi'ya ndyaca cha': Ntsu'u xi ñati nu ndyu'ni cha' quichi yaa cha' hique ma; cua nti' tsa ngu' bi', cha' xcutsa'a ngu' ñi'ya ntsu'u cha' jii Cristo. ⁸Pana tlyu tsa qui'ya sta Ni jii ñati nu chcu' sca cha' cuiñi lo'o ma ñi'ya nu caca clyaa ma jii cha' cuxi, nu culu'u jii ma sca cha' nu si'i la cui' cha' liñi laca, nu si'i cha' nu cua nchcu' ya lo'o ma tya clyo. Lo'o cuare, sta ycu' Ndyosi qui'ya jii ya si xcutsa'a ya cha' nu cua nda ya lo'o ma; masi sca xca nu ngutu'u ca slo ycu' Ndyosi laca nu chcu' cha' cuiñi jua'a, xcube' Ni jii, cha' tlyu tsa qui'ya laca bi'. ⁹Jua'a ni na' jii ma tya tsubi' la, lo'o la cui' cha' laca nu

ta na' lo'o mā chaca quiya' juani:
Tlyu tsa cha' ti'í tyacua jil'í ñati si
ta ngu' xa' la cha' lo'o mā, ñi'ya nu
cua'ni mā cha' clyaá mā jil'í nu cuxi,
nu si'í la cui' cha' nu cua ndyuna mā
tya clyo.

¹⁰Lo'o nacui na' jua'a, si'í cha'
ndyu'ni cña tsa ti' na' cha' caja ñati
'na nu cua'ni chí loo na'. Tsa bi' ti
cha' tso'o nti' na', si ycuí' Ndyosi
cua'ni chí Ni loo na'; si'í na cua
nti' na' cha' tso'o ti hcui' ñati jna'.
Nga'aa caca cua'ni na' cña jil'í Cristo,
si xcuí' cha' cua'ni tya'a na' lo'o ñati
ntsu'u tyiquee na'.

Ñi'ya ngua cha' ngujui cña jil'í Pablo

¹¹Cua nti' na' cha' caca cuayá'
tso'o ti' mā cha' bi', cha' si'í sca
cha' nu ngua'ya hique ti ñati laca
cha' nu cua nda na' lo'o mā; cha' jil'í
Jesús laca bi', cha' nu nhcui' ñi'ya
taca clyaá mā jil'í nu cuxi. ¹²Si'í ñati
laca nu nda cha' bi' lo'o na' tya clyo,
ni sca ñati chalyuu ná ngulu'u cha'
bi' 'na; ycuí' Jesucristo ngulu'u loo
yu 'na, ycuí' bi' laca nu cua nda cha'
bi' lo'o na' li'.

¹³Cua jlo ti' mā ñi'ya nu ngua'ni
na' nde chalyuu tya sa'ni la, ñi'ya
ndaquia' tsa na' jil'í lcaa cña tacati
nu ndu'ni ngu' judío tya'a ya. Cua
jlo ti' mā cha' ti'í tsa nguxcube' na'
jil'í lcaa ñati nu ntsu'u cha' jil'í lo'o
Jesucristo nu ngua li'; ngua ti' na'
cua'ni tye na' jil'í ñati bi' tsiya' ti.
¹⁴Lye la ngua'ni na' lcaa cña tacati
nu ndu'ni ngu' judío tya'a ya nu
lo'o ndu'ni tlyu ya jil'í ycuí' Ndyosi.
Xa' ngu' quichí tyi na' nu tya'a
stu'ba ti na' lo'o, ná stu'ba ngua'ni
ngu' ñi'ya nu ngua'ni na'; lye la
ndaquia' na' jil'í lcaa lo cha' nu

ntsu'u jil'í ya, nu cua nda jyo'o cusu'
lo'o ngu' judío tya'a ya tya sa'ni la.
¹⁵Pana yala la ngua'ni ycuí' Ndyosi;
masi bilya cala na' cua ngusubi Ni
'na cha' caca na' ñati jil'í Ni, xqui'ya
cha' jua'a ngua ti' ycuí' Ni; na cua
ngusubi Ni 'na xqui'ya cha' ntsu'u
tsa tyiquee Ni ña'a Ni 'na. ¹⁶⁻¹⁷Lo'o
jua'a ngua'ni Ni cha' ndyuloo na'
jil'í Jesús, nu sca ti Sñi' ycuí' Ni, cha'
li' nchca 'na ta na' cha' jil'í Ni lo'o
lcaa cu'mā, ñati nu ndi'í xa' tsu'. Li'
ndacha' na' jil'í lcaa mā cha' xqui'ya
Jesús taca clyaá mā jil'í cha' cuxi
nu ntsu'u jil'í mā. Nu lo'o ngusñi
ca ti na' cha' bi', li' hora ti ndu'u
na' nguta'a na' nde loyuu su naa
Arabia; ca bi' nguti'í na' ycuí' ti na'.
Ná nguta'a na' ndyaana na' sca cuií
nu ta sca ñati lo'o na'; la cui' ti jua'a
ná nguta'a na' nde quichí Jerusalén
cha' hcui' na' lo'o ngu' tya'a
ndyu'ni na' cña nu ndi'í nde jua,
masi cua nda ngu' bi' cha' jil'í Jesús
lo'o ñati clyo la, nu lo'o tya lyiji
cuna na' cha' bi'. Pana nguta'a na'
nde Arabia, lo'o tiya' la li' nguxytūu
na' nguta'a na' nde quichí Damasco.

¹⁸Nga'aa ndya'a na' nde Jerusalén
li'; pana ca lo'o ndu'u scua sna
yija, li' nguta'a na' nde jua. Lo'o
li' ndyuloo na' jil'í Pedro, nguti'í
na' ti'ñu tsā lo'o yu li'. ¹⁹Ná na'a
na' jil'í xa' tya'a ngu' nu ngua tsa'a
jil'í Cristo tya clyo ca bi'; sca ti yu
Jacobo tya'a Jesús nu Xu'na na, bi'
nu cua na'a na' jil'í. ²⁰Chacuayá' jil'í
ycuí' Ndyosi, liñi tsa cha' nu nscua
na' lo quityi re; ni sca cha' cuiñi ná
nscua na' tsiya' ti re.

²¹Tiya' la li' nguta'a na' nde
loyuu su cuentya Siria, jua'a nde
loyuu su cuentya Cilicia. ²²Pana

nu xa' la taju ñati tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesucristo nu ndi'i quichi su cuentya Judea, tya lyiji tyuloo ngu' bi' 'na nu ngua li'. ²³Pana cua ndyuna ngu' cha' 'na lo'o nchcui' ñati 'na ndi'ya: "Nu ñati nu ngua ti' cua'ni tye ji'na bi', juani cua nguxcutsa'a Ni cresiya jil'i yu, cha' cua ntsu'u cha' jil'i yu lo'o Jesús", nacui ngu' jil'i tya'a ngu'. "Juani ndya'a yu nda yu cha' lo'o xa' la ñati, cha' lo'o ñati bi' caca xñi ngu' cha' jil'i Jesús", nacui ngu'. ²⁴Lo'o li' nguxana ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi xqui'ya na'.

Nu xa' la tya'a ñati nde Jerusalén ntucuá ngu' cha' nu nchcui' Pablo

2 Cua ndya'a tii jlyacua yija, li' xa' ndya'a nde Jerusalén chaca quiya'; lo'o Bernabé ndya'a, lo'o jua'a ndyaa lo'o ya jil'i Tito. ²Ndyaa ya Jerusalén, xqui'ya cha' cua ngua'ni ycuil' Ndyosi cha' ngua'ya sca cha' hique na' cha' tyaa ya; bi' cha' lo'o cua ndyalaa ya quichi bi', li' ndya'a ca su ntucua ngu' ycuil' ti ngu', nchcui' na' lo'o ngu' nu laca loo la jil'i taju tya'a ñati jil'i Cristo quichi bi'. Li' ndacha' na' jil'i ngu' bi', nchcui' na' ni cha' nu nda na' lo'o ngu' xa' tsu' cuentya jil'i Cristo, cha' ngua'ni lyaá Cristo ji'na jil'i nu cuxi. Jua'a nchcui' na' lo'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná nti' na' cha' culacua cuxi ti' ngu' bi' ña'a ngu' jna'; ná nti' na' cha' chcui' ngu' cha' ná tso'o laca cha' nu nda na' lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' tya tsubi' la, masi chcui' ngu' cha' ná tso'o ndu'ni na' juani. ³Lo'o jua'a yu Tito tya'a ndya'a na' ni, ná nchcui' ngu' lo'o yu cha' si'yu quiji yu cha' culacua yu ñi'ya

ndu'ni ngu' judío, masi ngu' xa' tsu' laca yu. ⁴Pana ngulaa xi xa' la ñati slo ya li', ngu' nu cuiñi ti nchcui' cha' ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o Cristo; na ndu'ni ti ngu' cha' tya'a na laca ngu' bi'. Cuaana ti nguti'i ngu' bi' laja lcaa tya'a na cha' ña'a cuayá ngu' bi' jil'i ya, si culacua ngu' nu ndya'a lo'o ya, si ná culacua ngu'. Ngua ti' ngu' bi' tacu' cha' tso'o jil'i Jesús lo'o na, cha' ná ndiya ti' ngu' cha' tso'o ndi'i tyiquee na chalyuu xqui'ya Jesús; ngua ti' ngu' bi' tatsaa ngu' ji'na cha' cua'ni na lcaa lo cña nu ngulo jyo'o cusu' jil'i ngu' judío tya'a ya. ⁵Pana ná ndaquiya' ya jil'i cha' nu nchcui' ngu' bi' tsiya' ti. Ngua ti' ya cha' ná chcuna' tsiya' ti ni sca cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na, nu lo'o cua ngua'ni lyaá yu ji'na; ngua ti' ya cha' tyanu tso'o lcaa cha' bi' ne' cresiya jil'i ma.

⁶Ná ndube ti' na' masi nacui' ngu' cha' tlyu tsa ñati laca nu ngu' nu laca loo ji'na bi'; jlo ti' na' cha' sca ti cuayá' laca lcaa na cuentya jil'i ycuil' Ndyosi. Pana masi loo laca ngu' bi', ná ngulo ngu' bi' cña jna' cha' culu'u na' xa' la cha' jil'i cu'ma ngu' xa' tsu'. ⁷Ndi'ya ngua: ngutucuá ngu' bi' jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'; cua ngüiñi cha' jil'i ngu' bi' lo'o na' li'; cua ngua cuayá' ti' ngu' cha' cua nda ycuil' Ndyosi cña 'na cha' tsa'a ta na' cha' jil'i Ni lo'o cu'ma ngu' xa' tsu', ñi'ya taca clyaa ma jil'i nu cuxi. Lo'o jua'a nacui' ngu' cha' cua nda Ni la cui' cña jil'i nu Pedro bi', cha' chcui' yu cha' tso'o bi' lo'o ngu' judío. ⁸La cui' ycuil' Ndyosi nu nda jil'i Pedro ndyaa nclyu'u yu cha' jil'i Ni jil'i ngu' judío, la cui' ycuil' Ndyosi bi' laca nu cua

nda Ni 'na ndya'a na' nelyu'u na' cha' tso'o bi' jil'i ngu' xa' tsu'.

⁹Bi' cha' ngutucúa ngu' cña 'na, nu Jacobo lo'o Pedro lo'o Juan bi', la cui' ngu' nu laca loo jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo. Stu'ba ti nchcui' ngu' bi', cha' tso'o tsa ngua'ni ycuil' Ndyosi lo'o na' nu lo'o nda Ni cña bi' 'na. Li' ngusñi ya' tya'a ya lo'o ngu' bi', na' lo'o Bernabé, cha' caca cuayá' ti' ya cha' tso'o ti nti' ngu' ña'a ngu' jil'i ya, cha' stu'ba ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o ya, cha' tya tsa la ya quich'i tyi ngu' xa' tsu'. Tyanu ycuil' ngu' bi' ca su ndil'i tya'a ya, nu ngu' judío bi' li'. ¹⁰Tsa bi' ti cha' nchcui' ngu' lo'o ya, nu ngüijña ngu' jil'i ya cha' lcaa tyempo tyi'u ti' na na laca nu lyiji jil'i nu ngu' ti'i tya'a na nu ndyanu nde Judea. Bi' laca nu ndyu'ni cña ti' na' cha' cua'ni na'.

**Lye xi nchcui' Pablo lo'o Pedro
nde quich'i Antioquía**

¹¹Lo'o li' ndyalaa Pedro nde quich'i Antioquía, ca su ndil'i na'. Tiya' la li' ndya'a na' slo yu, ngua'a na' jil'i yu xqui'ya cha' cua ntsu'u sca cha' cuxi nu ndyu'ni yu. ¹²Ndil'ya ngua cha' bi': Nu lo'o ndyalaa ca ti yu, ná ngua tyuju'u ti' yu; ndyacu yu lo'o ngu' tya'a na ca bi', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Pana nu lo'o ndyalaa xi xa' la tya'a ngu' judío nu nda Jacobo jil'i lijya, li' nguta'achu' yu; nga'aa ntaja'a cacu yu lo'o ngu' xa' tsu' bi' li'. Cua ndyutsij yu si ña'a ngu' judío tya'a yu jil'i yu cha' ndyacu yu lo'o ngu' xa' tsu' bi', cha' ná ntsu'u chacuayá' jil'i ngu' judío cha' cacu ngu' lo'o ngu' xa' tsu', xqui'ya cha' ná lubii ngu' xa' tsu'

tsiya' ti ngua ti' ngu' judío. ¹³Lo'o li' la cui' jua'a ngua'ni xa' la ngu' judío tya'a ntsu'u cha' jil'na lo'o Cristo, sca ti cuayá' siya' tyiquee ngu' lo'o Pedro; lo'o ycuil' Bernabé ngua ti' yu cua'ni yu ñil'ya nu ngua'ni ngu' bi', cha' siya' tsa tyiquee ngu'. ¹⁴Pana nu lo'o ngua cuayá' ti' na' cha' ná ndyu'ni ngu' ñil'ya nu ndyu'u cha' tso'o nu ngulu'u Cristo jil'na cha' clyaá na jil'i nu cuxi, li' nchcui' na' lo'o Pedro slo lcaa ngu' nu ngusñi cha' jil'i Cristo quich'i bi'. Ndil'ya ni na' jil'i yu li': "Ngu' judío laca nu'u", nacui' na' jil'i Pedro bi'. "Tya lo'o ndyalaa nu'u ca nde, cua ngua'ni nu'u ñil'ya nu ndu'ni ngu' xa' tsu' re, cha' tya'a na laca ngu' cuentya jil'i Cristo; ná ngua'ni nu'u ñil'ya nu ndu'ni ngu' judío tya'a quich'i tyi na. Bi' cha' lacua, ná tso'o si juani nti' nu'u cha' tatsaa nu'u jil'i ngu' xa' tsu' re, cha' cua'ni ngu' ñil'ya nu ndu'ni ngu' judío." Jua'a nacui' na' jil'i yu.

**Stu'ba cha' laca jil'i ngu' judío
lo'o lcaa ñat'i chalyuu**

¹⁵Nu cuare ni, ngu' judío laca ya tya lo'o ngula ya chalyuu nu ndaquiya' jil'i lcaa cha' nu nda ycuil' Ndyosi lo'o ya; si'i na ndaquiya' ya jil'i cua ña'a ca cha' cuxi ñil'ya ndu'ni ngu' xa' tsu'. ¹⁶Pana jlo ti' ya cha' ná taca ca tso'o cresiya jil'i ya cuentya jil'i ycuil' Ndyosi, masi ndu'ni ti ya cua ña'a ca cña nu nda jyo'o Moisés cha' cua'ni ya; sca ti si jlya ti' ya jil'i cña nu ngua'ni Jesucristo cuentya jil'na, li' taca ca tso'o cresiya jil'i ya. Bi' cha' lo'o cuare cua ngusñi ya cha' jil'i Jesucristo, cha' taca ca tso'o

cresiya ji'í ya cuentya ji'í ycuí' Ni, cha' nu jlya ti ti' ya ji'í Jesús, nga'aa si'i xqui'ya cña nu ndyu'ni ya nu nda jyo'o Moisés ji'í ya. Ni sca na ná taca ji'na ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'í ycuí' Ndyosi xqui'ya cha' ndaquiya' ti na sca cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o na.

¹⁷Tso'o lacua. Masi ngu' judío laca ya, cua jlo ti' ya cha' xqui'ya cña nu cua ngua'ni Cristo cuentya ji'na, bi' cha' taca caca lubii cresiya ji'í ya cuentya ji'í ycuí' Ndyosi. La cui' ti cha', nga'a cha' chcuí' ya ji'í ycuí' ca ya cha' lo'o lcaa ngu' judío tya'a ya ntsu'u qui'ya ji'í ya, ñi'ya lo'o nacuj ya cha' ntsu'u qui'ya ji'í ngu' xa' tsu'. Pana si'i Cristo laca nu ngua'ni cha' laca ya ñati cuxi. ¹⁸Bi' cha' nga'aa ndaquiya' ya ji'í cha' cusu' nu jlya tsa ti' ya ji'í nquicha'; lo'o juani si xa' taquiya' ya ji'í cha' cusu' nu ntsu'u ji'í ya, li' ntsu'u qui'ya ji'í ya lo'o ycuí' Ndyosi chaca quiya' xqui'ya cha' si'i na tyucui tyiquee ya ngusñi ya cha' ji'í Jesucristo. ¹⁹Lo'o na' ni, ná nhca cua'ni na' lcaa cha' cusu' bi', bi' cha' cua ndye cha' jna' lo'o cha' bi'; juani xcui' ndi'í na' chalyuu cha' cua'ni na' lcaa ña'a cña nu nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na'. ²⁰Cuentya ji'í cha' cusu' bi' laca na' ñi'ya laca si cua ngujui na', ñi'ya laca si stu'ba ti nga'a na' lo crusi lo'o Jesús; juani nga'aa si'i ycuí' ca ti na' laca na' loo ne' cresiya 'na, cha' Cristo laca nu laca loo ne' cresiya 'na juani. Ndi'í tso'o ti na' chalyuu juani sca ti xqui'ya cha' jlya ti' na' ji'í cña nu cua ngua'ni ycuí' Jesús, nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi; bi' laca nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a jna', bi' laca

nu cua nda chacuayá' ji'í ngu' cha' cujuui ngu' ji'í ycuí' yu cuentya jna'. ²¹Si'i cha' ná ndube ti' na' ji'í lcaa cha' tso'o nu ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o ngu' judío tya'a ya; laca cha' ndube tsa ti' na' cha' ná taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'í ycuí' Ndyosi, masi tso'o tsa ndaquiya' na ji'í cña nu nclyo cha' cusu' bi' ji'na. Ndube tsa ti' na' cha' ná ngujui Jesús jua'a ti; ntsu'u cña nu ngua'ni yu lo'o ngujui yu lo crusi bi', na cua ngua'ni tso'o yu ji'í cresiya ji'na cuentya ji'í ycuí' Ndyosi nu ngua li'.

**Sca ti lo'o xñi na cha' ji'í
Cristo, li' caca quiñi tso'o
cha' ji'na lo'o ycuí' Ndyosi**

3 Na tonto tsa ma, cu'ma ngu' gálatas, cha' nduna ma cha' nu nda nu ngu' cuiñi bi'; laca ma ñi'ya si ntsu'u nu ngua'ni cucha'a ji'í ma. Bi' cha' juani nga'aa nti' ma xñi la ma cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na. Pana lo'o nda ya cha' ji'í Cristo lo'o ma tya clyo, li' ngulu'u tsa ya ji'í ma ñi'ya ngua lo'o ngujui Jesucristo lo crusi xqui'ya na; jua'a ngulu'u ya ji'í ma ña'a cuayá' nu ngua cuayá' tso'o ti' ma cha' bi'. ²Xacuj ma cha' 'na lacua: ¿Ha cua ndyanu Xtyi'i ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'í ma juani? ¿Ñi'ya ngua ji'í ma cha' ngujui Xtyi'i ycuí' Ndyosi ji'í ma lacua? ¿Ha ngujui Xtyi'i Ni ji'í ma xqui'ya cha' cua ngua'ni ma cña nu nscua lo cha' cusu' bi' cha' cua'ni ma? Si'i. Cua jlo ti' ma cha' ngujui Xtyi'i ycuí' Ni ji'í ma lo'o ngusñi ma cha' liñi nu cua nda ya lo'o ma, cha' ji'í ycuí' Cristo. ³¿Ni cha' laca tonto tsa nclyacua ti' ma juani? Xqui'ya cña nu ndyu'ni

Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o mā, bi' cha' nguxana ca ti mā cha' ntsu'u cha' jil'i mā lo'o ycu'i Ndyosi nquicha'; pana nu juani ni, xqui'ya cha' lye tsa cua'ni cña ti' ycu'i ca mā, jua'a nti' mā cha' caca jil'i ycu'i ca mā quiñi tso'o cha' jil'i mā lo'o ycu'i Ni. ⁴Masi ngua'ni Ni quiña'a cha' tlyu ca slo mā tya tsubi' la, ntsu'u quiya' nclyacua ti' na' cha' ná ngua tso'o cresiya jil'i mā tsiya' ti, nu lo'o ña'a na' ñi'ya nu ndyu'ni mā. Pana jlo ti' na' cha' ngua tso'o la xi cresiya jil'i mā xqui'ya cha' tlyu bi'. ⁵Na cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i mā, lo'o xqui'ya nu bi' cua ngujui ñi'ya caca tyuu lo cha' tlyu nu ndyu'ni ycu'i Ndyosi nde su ndi'i cu'ma. Lo'o ndu'ni Ni jua'a, si'i xqui'ya cha' ndaquiya' mā jil'i cha' cusu' bi'; pana ndu'ni Ni jua'a, xqui'ya cha' jlya ti' mā lo'o ndyuna mā cha' tso'o jil'i cña nu cua ngua'ni Jesús cuentya ji'na.

⁶Nu jyo'o cusu' jil'i ya, nu Abraham bi' ni, cua jlya tsa ti' nu cusu' bi' lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o yu. Xqui'ya cha' cua jlya ti' yu cha' bi', li' ntucua Ni cha' jil'i yu ñi'ya si ngua yu sca ñati nu ndu'ni xcui' cha' tso'o. ⁷Lo'o jua'a nga'a cha' ca cuayá' ti' mā cha' cua ña'a ca ñati nu ngusñi cha' jil'i Cristo, chañi cha' laca ñati bi' ñi'ya laca ngu' judío, cha' ndyu'ni ngu' bi' la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Abraham, masi tyempo juani. ⁸Cua nscua lo quityi cusu' cha' ndi'ya nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o nu Abraham bi' nu ngua sa'ni: “Caca tso'o cresiya jil'i lcaa ñati nu ndi'i xa' tsu' xqui'ya nu'u”, nacu' Ni jil'i

Abraham. Ycu'i Ndyosi laca nu cua nda cha' bi' lo'o jyo'o bi' yala la, cha' jua'a lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' caca tso'o cresiya jil'i mā cuentya jil'i ycu'i Ndyosi nde loo la, nu lo'o xñi mā cha' jil'i ycu'i Ni. ⁹Tso'o ti nti' Ni ña'a Ni jil'i Abraham nu ngua sa'ni, xqui'ya cha' ngusñi nu cusu' bi' cha' nu nchcui' ycu'i Ni lo'o yu; bi' cha' caca cuayá' ti' na cha' tso'o nti' Ni ña'a Ni ji'na, cua ña'a ca na nu xñi na cha' jil'i Cristo.

¹⁰Pana cua ña'a ca ñati nu tsa bi' ti cña nti' cha' taquiya' jil'i cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés, tyanu yabe' hichu' ñati bi', cha' ndi'ya nchcui' quityi jil'i ycu'i Ndyosi: “Tyanu yabe' hichu' lcaa ñati si ná taquiya' ngu' jil'i lcaa ca cha' nu nscua lo quityi bi'”. ¹¹Bi' cha' caca jlo ti' na cha' ná nchca ca lubii cresiya ji'na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi lo'o ndaquiya' ti na jil'i cña nu nda cha' cusu' bi', cha' ná nchca tyi'u ti' na lcaa ca cha' bi'. Chaca cha' nchcui' quityi bi': “Caca tso'o cresiya ji'na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi xqui'ya cha' ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ni; li' taca caja sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti ji'na”. ¹²Pana lo'o xcui' ndaquiya' na jil'i cha' cusu' bi', li' ná ntsu'u sca cha' jil'i Cristo nu nga'a cha' xñi na hasta ca ne' cresiya ji'na, cha' ndi'ya nchcui' cha' cusu' bi' lo'o na: “Sca ti si cua'ni na lcaa ca cña nu culo ycu'i Ndyosi ji'na, caca tyi'i tso'o ti na chalyuu li'”, nacu' quityi bi'.

¹³Cua ngulo Cristo ji'na jil'i yabe' nu ngusta ycu'i Ndyosi hichu' na xqui'ya cha' ná ndaquiya' na jil'i lcaa cha' tsiya' ti nu nda Ni lo'o na; yabe' nu ntsu'u ji'na bi' cua ndyanu hichu'

ycui' Jesús li'. Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycui' Ndyosi: "Si tlyu tsa yabe' ntsu'u ji'i sca ñati, ntsu'u cha' cuju'i ca'a ngu' ji'i ña'a lu'ú ti lo sca yaca ndu cha' cajaa yu". ¹⁴ Jua'a ngua cha' lo'o ngu' xa' tsu' caja cha' tso'o ji'i ngu' xqui'ya Jesucristo, cha' tso'o nu cua ngüiñi ji'i ycui' Ndyosi lo'o nu jyo'o Abraham bi' nu ngua sa'ni. Li' caca ji'i ngu' xa' tsu' ñi'ya nu nchcui' ycui' Ndyosi lo'o Abraham, cha' caja Xtyi'i ycui' Ni ji'i lcaa na nu lo'o xñi na cha' ji'i Cristo.

Sa'ni la cua ngüiñi cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o Abraham

¹⁵ Cu'ma tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, ta na' sca cuij lo'o ma juani cuentya ji'i sca ñati nu nti' quiñi sca cha' ji'i yu lo'o tya'a yu. Clyo culo ngu' sca quityi. Lo'o cua ndye ngua stu'ba cha' bi' ji'i ngu', li' nga'aa caca ji'i xa' ñati tacu' ngu' ji'i cha' bi'; nga'aa caca xcutsa'a la ngu' cha' bi'. ¹⁶ Jua'a ngua'ni ycui' Ndyosi lo'o nu Abraham bi'; cua ngüiñi cha' ji'i Ni lo'o jyo'o cusu' bi', jua'a lo'o sca ñati nu tyu'u ji'i jyo'o cusu' bi' tyempo nde loo la. Ná nacuj quityi ji'i ycui' Ndyosi cha' quiñi cha' ji'i Ni lo'o tyuu tya'a ñati bi'. "Na cua ngüiñi cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o sca ti ñati nu tyu'u ji'i Abraham nde loo la", nacuj quityi. Lo'o nu sca ti ñati bi' ni, Cristo laca bi'. ¹⁷ Ndi'ya cha' nti' na' chcui' na' lo'o ma: Cua ngua stu'ba cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o Abraham nu ngua li'; cua ndya'a jacua siyento ntucua calaa tyii yija tya lo'o cua ngüiñi cha' ji'i ycui' Ni lo'o nu cusu' bi', lo'o li' nda ycui' Ndyosi cha' lo'o Moisés cha' culo yu cña ji'i ngu' cuentya ji'i Ni. Bi' cha'

ná ngua ji'i cha' nu nda Moisés bi' tacu' lo cha' nu cua ngüiñi ji'i ycui' Ndyosi lo'o Abraham nu ngua sa'ni la, cha' ná taca cua'a ngu' ji'i cha' bi' tsiya' ti. ¹⁸ Si ntsu'u cha' taquiya' na ji'i lcaa cña nu ngulo Moisés ji'na, cha' jua'a clyaá na ji'i nu cuxi, li' nga'aa nti' cha' jlya ti' na cha' nu cua ngüiñi ji'i ycui' Ndyosi lo'o na cha' cua'ni lyaá Ni ji'na. Pana cha' liñi laca cha' cua ngüiñi cha' ji'i ycui' Ni lo'o Abraham, cha' cua'ni Ni sca cha' xlya'be lo'o na nu lo'o cua'ni lyaá Ni ji'na.

¹⁹ ¿Ni cha' laca ngulo ycui' Ndyosi cña ji'i nu jyo'o Moisés bi', cha' nguscua yu cña bi' lo quityi cuentya ji'i Ni lacua? Tiya' la ngua cha' nda Ni cha' bi' lo'o Moisés, cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya nu nacuj ycui' Ndyosi cha' laca scaa cha' cuxi. Pana xti ti tyempo ndalo cha' bi' ña'a cuayá' nu ndyalaa Cristo, la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham; na cua nchcui' ycui' Ndyosi cha' ji'i nu Cristo bi' nu lo'o cua ngüiñi cha' ji'i ycui' Ni lo'o jyo'o cusu' Abraham bi' tya clyo. Nu lo'o nda Ni cha' bi' lo'o nu jyo'o Moisés bi' ni, lo'o xcá ji'i ycui' Ni ndu lo xlya ca'ya bi' cuentya ji'i ycui' Ndyosi, cha' chcui' lo'o nu cusu' Moisés bi'. Cla'be la bi' ngutu' jyo'o Moisés bi' cha' chcui' yu lo'o ñati, cha' tu'ba ji'i ycui' Ndyosi ngua nu cusu' bi'. ²⁰ Pana juani ná ndu'ni cha' caja sca ñati chalyuu nu caca tu'ba ji'i ycui' Ndyosi cha' chcui' Ni lo'o na. Cua ngüiñi cha' ji'i Ni lo'o na nu ngua sa'ni si jlya ti' na ji'i cha' bi', la cui' cha' nu cua ngua'ni Jesús cuentya ji'na juani.

Nde laca cña nu ngua'ni cha' cusu' bi'

²¹ Tso'o si cua'ni na cña nu nscua lo quityi cusu' cha' cua'ni na lacua.

Lo'o jua'a ndu'ni tsa cha' xñi na lcaa cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ñati. Pana masi taquiya' na ji'i lcaa cha' cusu' bi', ná taca caja chalyuu cucui bi' ji'na jua'a ti; ná taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ni xqui'ya cha' ndyu'ni ti na lcaa cña nu nscua lo quityi cusu' bi' cha' cua'ni na; ná caca jua'a tsiya' ti. ²²Cua nchcui' quityi ji'i ycu'i Ndyosi cha' nu cuxi laca loo la ji'i lcaa ñati chalyuu, ñi'ya si na cua laca na preso ji'i. Si jlo ti' na cha' nu cuxi laca loo ji'na, li' taca ji'i Ni cua'ni lyaá Ni ji'na; ta Ni chalyuu cucui ji'na li', nu lo'o xñi na cha' ji'i ycu'i Jesucristo. Bi' laca nu cha' tso'o nu cua ngüiñi ji'i ycu'i Ni lo'o na.

²³Lo'o tya lyiji caa Jesucristo ni, tya lyiji caja ñi'ya jlya tso'o ti' na cha' ji'i ycu'i Ni; bi' cha' ngua cha' cusu' bi' loo ji'na, ña'a cuayá' caca jlya tso'o ti' na ji'i Ni xqui'ya Cristo. ²⁴Laca cha' cusu' bi' loo ji'na ñi'ya nti' si laca na sca nu sube; ngulu'u cha' cusu' bi' xi cha' liñi ji'na ña'a cuayá' nu ñaa ycu'i Cristo. Pana juani cua'ni Cristo cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, ñi'ya nu nti' ycu'i Ni cha' caca na nu lo'o jlya ti' na ji'i nu Cristo bi'. ²⁵Lo'o juani taca jlya tso'o ti' na ji'i ycu'i Ndyosi xqui'ya Jesucristo, nga'aa si'i cha' cusu' nu laca loo ji'na.

²⁶Sñi' ycu'i Ndyosi laca lcaa cu'ma juani lo'o ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo, xqui'ya cha' cua ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Ni. ²⁷Lo'o ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Ni, li' cua ntyucuatya ngu' ji'i lcaa na chacuayá' ji'i Cristo, cha' jua'a cua

ndyanu lcaa cha' ji'i Cristo ne' cresiya ji'na, ñi'ya nti' si cua laca cha' bi' sca late' nu quixii chu' na. ²⁸Nu lo'o cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Jesucristo, la cui' tyempo bi' ngua stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a ñati na; bi' cha' nga'aa chcu'i na cha' ngu' judío laca ya, cha' ngu' xa' tsu' laca ma; nga'aa chcu'i na cha' msu nu ngüi'ya ñati laca ma, cha' ñati nu ndi'i tso'o ti laca na; nga'aa chcu'i na cha' qui'yu laca na, cha' cuna'a laca ma. Lcaa na, stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a na juani. ²⁹Nu lo'o ngusñi na cha' ji'i ycu'i Cristo, li' la cui' jua'a laca na ñati nu ndyu'u ji'i jyo'o Abraham, masi tiya' la ñaa na chalyuu. Su cua ndye, li' tyanu cha' ji'na, lcaa ña'a cha' nu cua ngüiñi ji'i ycu'i Ndyosi lo'o nu Abraham bi' cua sa'ni la cha' tyacua ji'na.

4 Ndi'ya cha' nti' na' ta na' lo'o ma: Sca nu sube ni, masi nguxtyanu jyo'o sti lcaa cha' tso'o ji'i lo'o ngujuii sti, cha' tya cuañi' nu sube bi', stu'ba nti' lo'o msu nu ngüi'ya ti sti; na ji'i nu sube bi' laca lcaa cha' tso'o bi', pana tya lyiji casu' yu. ²Ni jacua' tyalaa tsá nu caja cha' nu nguxtyanu jyo'o sti nu sube bi' ji'i, xa' ñati laca loo ji'i nu sube bi', xa' ñati laca nu ndyi'ya loo cña ji'i nu sube bi'. ³La cui' jua'a laca ji'na lo'o Jesús. Lo'o tya lyiji cuna na cha' ji'i Jesús, caca ñacu'i na cha' tya sube na, xqui'ya cha' tya ndu'ni na cña nu ndatsaa cua ña'a ca jo'ó ji'na, ñi'ya nu ndu'ni ti xa' ñati. ⁴Pana lo'o cua ndyalaa tsá nu ndu'u scua cha' nu ngüiñi ji'i Ni lo'o na, li' cua nda ycu'i Ndyosi ji'i Sñi' ycu'i ca Ni ñaa chalyuu; sñi' sca nu cuna'a ngu' judío ngua nu

Jesús bi', lo'o jua'a ndaquiya' tsa
 yu ji'i lcaa cha' cusu' nu jlya ti' ngu'
 judío. ⁵Jua'a ñaa Jesús nde chalyuu
 cha' cua'ni lyaá yu ji'na ji'i yabe' nu
 ntsu'u ji'na xqui'ya cha' cusu' bi'.

Lo'o jua'a ta Ni chacuayá' juani cha'
 cua cusu' la na, cha' tyanu cha' ji'na
 ñi'ya nu nscua cha' tyacua ji'na,
 xqui'ya cha' laca na sñi' ycu' Ni.

⁶Bi' cha' laca cua nda ycu' Ndyosi
 Xtyi'i ycu' Ni nu tyanu ne' cresiya
 ji'i mā, cha' culu'u Ni ji'i mā cha'
 cua laca mā sñi' ycu' Ni. Xtyi'i
 ycu' Ni ndu'ni cha' taca chcu' na
 lo'o ycu' Ndyosi chañi ca: "iPapá!
 iSti na!" ñacui na. ⁷Nga'aa laca mā
 ñi'ya laca sca msu nu ngüi'ya ti ñati,
 na cua laca mā sñi' ycu' Ndyosi; bi'
 cha' juani ta Ni lcaa cha' nu ndyanu
 cha' tyacua ji'i mā chacuayá' ji'i
 Cristo, cha' laca mā sñi' ycu' Ni.

**Ndube tsa ti' Pablo ñi'ya nu
 nguñilo'o ngu' ji'i ngu' gálatas**

⁸Sa'ni la lo'o tya lyiji caca cuayá'
 tso'o ti' mā cha' ji'i ycu' Ndyosi, xa'
 la jo'ó ndatsaa ji'i mā cha' cua'ni
 mā cña ji'i, jo'ó nu si'i jo'ó nu chañi
 ca. ⁹Lo'o juani cua nslo mā ji'i ycu'
 Ndyosi; hasta tso'o la ñacui na, cua
 ndyuloo ycu' Ni ji'i mā. ¿Ni cha'
 laca nti' mā tya'achu' mā ji'i cha'
 ji'i ycu' Ndyosi lacua? Xa' cua'ni
 mā cña nu ndatsaa cua ña'a ca
 jo'ó nu cuxi ti bi' ji'i mā li', jo'ó nu
 ntsu'u ji'i ñati ti; pana ná ndyu'u
 tso'o cha' bi' tsiya' ti, ná caca cua'ni
 lyaá jo'ó bi' ji'na. ¹⁰Lo'o juani caca
 tso'o cresiya ji'i mā cuentya ji'i ycu'
 Ndyosi si taquiya' mā ji'i tsa tacati
 ji'i ngu' judío, nti' mā, masi ta'a nu
 ndacui snu' tsa, masi ta'a lo'o cuañi'
 co', masi ta'a nu ndu'ni ngu' ndacui

sca yija; ¹¹bi' cha' quiña'a tsa cha'
 nclyacua ti' na' si ná ngua'nijo'o
 tsiya' ti lcaa cha' nu ngulu'u na' ji'i
 mā, si xlya'be ti ngulu'u na' cha' bi'
 ji'i mā.

¹²Cu'mā tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o
 Jesucristo, tya'na chcu' na' lo'o mā
 juani, cha' cua nti' na' cha' caca mā
 ñi'ya nu laca na' tsiya' ti. Nga'aa
 nchca tatsaa ngu' 'na juani lo'o cha'
 cusu' bi', masi ngu' judío laca na';
 stu'ba ti laca na' lo'o cu'mā juani,
 cha' cua ngulaá na' ji'i nu cha' cusu'
 nu ndatsaa tsa 'na. Tya lo'o ñaa
 na' ca slo mā tya clyo, ná sca cha'
 cuxi ngua'ni mā lo'o na'. ¹³Cua jlo
 ti' mā ñi'ya ngua 'na nu lo'o nda
 na' cha' lo'o mā tya clyo, cha' taca
 cua'ni lyaá Cristo ji'na; quicha tsa
 na' nu ngua li', bi' cha' ngua laja 'na
 cha' ta na' cha' bi' lo'o mā. ¹⁴Lo'o
 jua'a ná nchcu' cuxi mā 'na li', ná
 ngulo'o mā 'na, masi tya xi tya
 ndalo mā 'na cha' quicha tsa na'; xa'
 ña'a ngua'ni mā lo'o na' li', ntucua
 mā cha' jna' ñi'ya si cua laca na' sca
 xcā ji'i ycu' Ndyosi, ñi'ya si cua
 laca na' ycu' Jesucristo. ¹⁵Tso'o tsa
 ntsu'u tyiquee mā ña'a mā 'na nu
 ngua tyempo bi'; hasta culo mā la
 cui' ca si'yu cloo mā cha' ta mā 'na
 ngua ti' mā nquicha', cha' cua nti'
 tsa mā xtyucua mā jna'. Lo'o juani
 ni, ¿na laca ngua ji'i mā juani?
¹⁶¿Ha nti' mā cha' tya'a cusuū mā
 laca na' xqui'ya cha' liñi nu nda na'
 lo'o mā?

¹⁷Chañi cha' nti' tsa nu ngu' cuiñi
 bi', cha' taquiya' mā ji'i cha' nu
 nchcu' ngu' bi' lo'o mā. Pana si'i
 cha' tso'o tyiquee ngu' ndyu'ni
 ngu' jua'a; na cua nti' ngu' bi', cha'
 nga'aa taquiya' mā ji'i cha' nu

nchcui' ya lo'o mā, cha' taquiya' la mā jil'i ycui' ca ngu' bi'. ¹⁸Tso'o tsa si lo'o xa' la ñati culu'u ngu' la xi cha' liñi jil'i mā, si ntsu'u cha' tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i mā. Tso'o si jua'a caca tyucui tyempo, masi ndil'i na' lo'o mā, masi ná ndil'i na'. ¹⁹Chaca quiya' ti'í tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i mā, cha' ñi'ya laca sñi' na', jua'a laca mā; ña'a na' jil'i mā ñi'ya si laca na' sca nu cuna'a nu ti'í tsa nchcubel' jil'i cha' cua cala ti sñi'. Talo cha' ti'í bi' 'na ña'a cuayá' nu tyu'u xcui' cha' jil'i Cristo tyiquee mā. ²⁰Pana ná jlo ti' na' tsiya' ti ñi'ya sca na' quityi re nu tsa slo mā juani; tso'o la si caja ñi'ya nu tsa'a na' slo mā cha' chcui' na' xi lo'o mā, cha' ná tyiquee' xa' ña'a cha' chcui' na li'.

Ñi'ya ngua cha' jil'i Agar lo'o jil'i Sara

²¹Cu'mā, cua nti' mā taquiya' mā jil'i cha' cusu' bi' ti. Tso'o lacua. ¿Ha bilya cuna mā cha' re, nu nchcui' cha' jil'i Abraham? ²²Nacu' quityi cha' ngula tucua tya'a sñi' jyo'o Abraham bi': nu clyo ngua sñi' nu cuna'a cua', sca nu cuna'a nu cua ngüi'ya yu cha' cua'ni cña jil'i yu; nu chaca bi' ngua sñi' ycui' clyo'o yu, sca nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti. ²³Sñi' nu cuna'a cua' bi' ni, ngula bi' jua'a ti, ñi'ya nu nclya lcaa nu sube chalyuu; pana sñi' ycui' clyo'o yu ni, ngula bi' xqui'ya sca cha' nu cua nda ycui' Ndyosi lo'o sti, xtya'a sa'ni la, nu lo'o nacui Ni cha' cala sñi' ngu'. ²⁴Sca cuij nu nda na' lo'o mā laca cha' bi': tucua tya'a ngu' cuna'a ngua bi', nu jua'a nti' ñacu' cha' ntsu'u tucua lo cha' nu nda ycui' Ndyosi lo'o ñati chalyuu.

Lo xlya ca'ya Sinaí nu nscua nde Arabia, ca bi' nguxana tsaca cha'; stu'ba nti' cha' bi' lo'o Agar, nu cuna'a nu ngüi'ya ti jyo'o Abraham. Ñati nu jlya tsa ti' jil'i cha' bi', laca ngu' ñi'ya laca sca msu nu ngüi'ya ti ñati. ²⁵Stu'ba ña'a naa Agar bi' lo'o ca'ya Sinaí bi', cha' jua'a ndyu'u cha' bi' cha'cña jil'i ngu' Arabia; la cui' ca'ya bi' laca su nda ycui' Ndyosi cha' lo'o ngu' judío tya clyo. Hasta juani tlyu tsa cña nga'a cha' cua'ni lcaa ngu' judío cuentya jil'i cha' cusu' bi', tsa lo cña ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Agar cuentya jil'i jyo'o Abraham nu ngua sa'ni la. Lo'o nu ngu' judío nu ndi'i quichi Jerusalén ni, cua nti' ngu' bi' tatsaa ngu' jina juani cha' taquiya' na jil'i lcaa cña bi'. ²⁶Pana cua ngujui chaca cha' jina, xqui'ya chaca nu cuna'a bi' nu ngua clyo'o Abraham, nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti bi'. Chaca lo Jerusalén cucui laca loo jina, bi' laca ñi'ya si laca quichi tyi lcaa na nu jlya ti' na jil'i Jesucristo; taca tyi' tso'o ti na ca bi'. ²⁷Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Cua'ni chaa ti' nu'u, ma' cusu' nu ná ndyiji sñi', masi ná tucui ntsu'u jinu'u.

Chaa ti' xi'ya nu'u, ma' cusu', masi bilya jlo ti' nu'u ñi'ya ndyaa cha' nclya nu sube.

Ntsu'u quiña'a la sñi' nu cuna'a nu ná ngujui sñi' tya clyo; ndi'i xti la sñi' nu cuna'a nu ntsu'u qui'yu jil'i.

Jua'a nscua lo quityi jil'i ycui' Ndyosi.

²⁸Isaac sñi' ycui' clyo'o Abraham ngula xqui'ya sca cha' nu cua nda ycui' Ndyosi lo'o ngu' cusu' jil'i, cha'

caca jua'a. Lo'o cu'ma, tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ni, lo'o cu'ma lo'o na' laca na sñi' ycu'i Ndyosi juani, xqui'ya sca cha' nu cua nda Ni lo'o na. ²⁹Nu lo'o nguti'i jyo'o Abraham bi' chalyuu, nu sñi' nu ngula jua'a ti ni, bi' laca nu ngua'ni lya' ti' ji'i Isaac, sñi' ycu'i clyo'o yu, masi ngula nu Isaac bi' xqui'ya sca cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o ngu'. La cui' jua'a laca juani, cha' nxuu tya'a ngu' bi' lo'o na, cha' si'i sñi' ycu'i Ndyosi laca ngu' bi'. ³⁰Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nchui' quityi cusu' bi', cha' ndi'ya nacui clyo'o Abraham bi': "Culo'o ji'i nu cuna'a nu ngüi'ya ti nu'u cha' tyaa cho', tyaalo'o ji'i sñi' bi'. Ná taca tyanu cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u lo'o tyucuaa sñi' nu'u. Ná nchca ca stu'ba cha' ji'i sñi' nu cuna'a cua' bi' lo'o sñi' na', cha' sca nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti laca na'", nacui clyo'o Abraham bi'. ³¹Lo'o lcaa na tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo ni, si'i sñi' nu cuna'a nu ndi'i ndyu'ni cña msu ti laca na; na ndi'i tso'o ti na ñi'ya nguti'i Isaac, sñi' nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti bi'.

Ña'a ti tya tyi'i tso'o ti na chalyuu lacua

5 Cua ngua'ni lyaá Cristo ji'na, cha' taca tyi'i tso'o ti na chalyuu. Bi' cha' ña'a ti tya tyi'i tso'o ti ma chalyuu lacua; nga'aa ta ma tyempo cha' caca loo xa' ñati' ji'i ma, ñi'ya si cua ngüi'ya ngu' ji'i ma cha' cua'ni ma cña ji'i ngu'.

²Cua'a jyaca ma ji'i cha' nu nchui' na' lo'o ma. Pablo laca na' nu nda na' cha' re lo'o ma. Ndi'ya nacui na' ji'i ma: Nga'aa

caca xtyucua Cristo ji'i ma si ta ma chacuayá' cha' si'yu ngu' quiji ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' culacua ngu'. ³Tya chcu'i na' cha' bi' lo'o ma chaca quiya': Lo'o ngulacua ma ñi'ya si laca ma sca ngu' judío, li' ntsu'u cha' cua'ni ma lcaa ña'a cha' nu nscua lo quityi cusu' cuentya ji'i ngu' judío bi'. ⁴Nu cu'ma nu jlya tsa ti' ma cha' caca tso'o cresiya ji'i ma cuentya ji'i ycu'i Ndyosi si ndu'ni tacati ma ji'i cha' cusu' bi', na cua ngulochu' ma ji'i Cristo; nga'aa ndube ti' ma cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'i ma si jua'a ndu'ni ma. ⁵Pana nu na ni, tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ndu' ti' na cha' cua'ni Ni cha' ca tso'o lijyi cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ni, nu lo'o tsa na tsa tyi'i na lo'o Ni. Bi' laca cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'na, xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'i Cristo. ⁶Lo'o jua'a si chañi cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, li' ná ndu'ni cha' masi ngulacua na, masi ná ngulacua na. Sca ti cha' ndulo tsa ji'na cha' cua'ni na, cha' xñi tso'o la na cha' ji'i ycu'i Ni; lo'o li' caca cua'ni na cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati' na.

⁷Tso'o tsa ndyu'ni ma nquicha'. ¿Tilaca laca nu ndacu' cha' ji'i ma, cha' nga'aa taquiya' la ma ji'i cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o ma?

⁸Ycu'i Ndyosi ngusubi ji'i ma tya clyo, pana si'i ycu'i Ni laca nu ngua'ni cha' nñilo'o ngu' ji'i ma juani. ⁹Culacua xi ti' ma ni cña cua'ni xi ca ti sca tyie', nu lo'o su'ba ngu' ji'i lo quina'a catyá xlyá; la cui' jua'a cña nu cua'ni cha' cuxi nu nda ngu' bi' lo'o ma.

¹⁰Cuentya jna', ndyi'u tsa ti' na' jil'i mā xqui'ya ycuil' nu Xu'na na, cha' jlya ti' na' cha' stu'ba ti ntsu'u tyiquee mā lo'o cha' nu cua nchcui' ca na'. Ná ndu'ni cha' tilaca laca nu ndya'a nchcui' cha' cuiñi lo'o mā cha' xcutsii jil'i mā, xcube' tsa ycuil' Ndyosi jil'i ñati' bi'.

¹¹Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, jlo ti' mā cha' nga'aa cua'ni lya' ti' ngu' judío 'na si cacha' na' jil'i mā cha' culacua mā ñi'ya ndu'ni ngu' bi'; pana ña'a ti ti'i ti' ngu' bi' jna', xqui'ya cha' ná nda na' cha' bi' lo'o mā, cha' sca ti nchcui' na' lo'o cu'mā ñi'ya ndyu'u cha' lo'o ngujui Jesús lo crusi. ¹²Nu ngu' nu ndya'a ndatsaa jil'i mā cha' culacua mā cuentya jil'i ngu', tso'o la masi tye cuaña' ycuil' ca ngu' si'yu ngu', si jua'a nti' ngu'.

¹³Cua ngusubi ycuil' Ndyosi jil'i mā cha' caca tyi'i tso'o ti mā chalyuu. Tsa bi' ti cha', tii ti ti' mā tyi'i mā chalyuu; ná clyana mā cha' cuxi nu cua'ni mā laja lo'o ndi'i tso'o ti mā, cha' si'i na ndi'i tso'o ti na cha' culiji na na nu ntsu'u ji'na jua'a ti. Ntsu'u cha' xtyucua na jil'i tya'a ñati' na xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na jil'i ngu', bi' cha' ndi'i tso'o ti na. ¹⁴Li' taca cua'ni na lcaa cña nu nti' ycuil' Ndyosi cha' cua'ni na, si taquiya' na jil'i sca ti cha'cña nu nchcui' ndi'ya: “Nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na jil'i xa' la ñati, ñi'ya nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i ycuil' ca ti na”.

¹⁵Pana si xcui' cha' cusuu ntsu'u jil'i mā lo'o tya'a mā, si xcui' na cua'ni ñu'u mā jil'i tya'a mā nti' mā, ná tyiquee' tye cha' jil'i mā lo'o tya'a mā tsiya' ti. Nga'a cha' cui'ya mā cuentya cha' ná cua'ni mā jua'a.

Tso'o la si cube ti' na jil'i cha' nu nda Xtyi'i ycuil' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'na

¹⁶Ndi'ya cha' ta na' lo'o mā: Ta mā chacuayá' cha' caca Xtyi'i ycuil' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i mā ca su ndi'i mā; li' nga'aa ñña ti' tyiquee mā cha' cua'ni mā cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' mā, cha' laca mā ñati' chalyuu. ¹⁷Nu cha' cuxi nu ndiya ti' na ni, nxuu tya'a cha' bi' lo'o cha' nu nda Xtyi'i ycuil' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'na. Lo'o jua'a Xtyi'i ycuil' Ndyosi ni, bi' laca nu nxuu tya'a lo'o cha' cuxi nu ndiya ti' na cha' cua'ni na, cha' laca na ñati' chalyuu. Ná stu'ba cha' bi' tsiya' ti; bi' cha' nga'aa caca cua'ni mā cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' mā, nu ngua'ni mā cua tsubi' la. ¹⁸Lo'o taquiya' mā jil'i cha' nu nda Xtyi'i ycuil' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya jil'i mā, li' nga'aa si'i cha' cusu' nu nda ñati' ti nu caca loo jil'i mā li'.

¹⁹Ndi'ya laca cha' cuxi nu ndiya ti' ñati' chalyuu, si ná ta ngu' chacuayá' cha' caca Xtyi'i ycuil' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ngu': xcui' na nñilo'o ti ngu' jil'i nu cuna'a, xcui' na ndu'ni suba' ngu' lo'o ñati, cuxi tsa ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñati' ngu'; ²⁰jua'a ndu'ni tlyu ngu' jil'i lcu'i jo'ó; jua'a ndu'ni cucha'a ngu' bi' jil'i tya'a ñati' ngu', lo'o jua'a liye' ti' ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ñati' ngu', lye tsa nxuu tya'a ngu'; jua'a ndacui tsa ti' ngu' jil'i cha' tso'o nu ntsu'u jil'i tya'a ñati' ngu', cha' xi ndaca tsa nchca ñasi' ngu'; ná ntaja'a ngu' tsiya' ti tya'a tyiquee ngu' cha' jil'i tya'a ñati' ngu', tsa cu' ti ndya'a tyiquee ngu' cha' jil'i ycuil' ca ngu'; jua'a nclyana tsa

ngu' cha' cusuü lo'o tya'a ñati ngu', ndatsaa ngu' jil'i tya'a ñati ngu' cha' ná cua'ni stu'ba cha' jil'i ngu' lo'o xa' la tya'a ngu'; ²¹La cui' jua'a xcu' na nxlyaa ti ngu' na nu ntsu'u jil'i tya'a ñati ngu', ndujui ngu' jil'i tya'a ngu'; xcu' na cu'bi ti ngu', lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu chcü' tsa ndacu, cha' quiña'a tsa na nti' ngu' bi' cacu ngu'; lo'o jua'a tya ntsu'u xa' la cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani ñi'ya nu ni na' jil'i mā tya tsubi' la, cha' ná caca tyu'u cha' jil'i na lo'o ycu' Ndyosi nu lo'o caca ycu' Ni loo ca nde loo la, si tsa cu' ti cua'ni na cha' cuxi jua'a.

²²Xa' ña'a cña ndu'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya jil'na: ndu'ni Ni cha' tyu'u tyiquee na ña'a na jil'i tya'a ñati na; jua'a ndu'ni Ni cha' chaa ti' na cuentya jil'i Ni, cha' ti ti tyi'i tyiquee na, cha' talo tyiquee na jil'i tya'a ñati na; jua'a ndu'ni Ni cha' ca tya'na ti' na ña'a na jil'i ñati, cha' xcu' tso'o ti cua'ni na lo'o ñati, cha' liñi ti cua'ni na lo'o ñati; ²³jua'a ndu'ni Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o na cha' ná quiña'a cha' ntsu'u tyiquee na cuentya jil'i ycu' ca na, ndu'ni Ni cha' taca jil'na cua'a na jil'i ycu' ca na li'. Nga'aa ntsu'u cha' sta ycu' Ndyosi qui'ya jil'na, si cua'ni na jua'a. ²⁴Cua ngujui Cristo lo crusi cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'na; bi' cha' cua ngua'ni tye na jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jil'na tya tsubi' la, lcaa na nu ndacui ti' na jil'i nquicha', ngua'ni tye na jil'i xqui'ya cha' ntsu'u cha' jil'na lo'o ycu' Cristo. Lo'o jua'a lcaa cha' nu tiji' ti' na jil'i, cua nguxtyanu na jil'i cha' cuxi bi' juani. ²⁵Tya lo'o ngusñi na cha' bi' clyo, li' ngujui chalyuu tso'o

jil'na xqui'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi. Juani tso'o la si taquiya' na cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o na cha' tyanu ne' cresiya jil'na lcaa sel'i su ndi'i na.

²⁶La cui' ti ná tso'o si chcui' tyucuaa ti' na lo'o ñati, cha' jua'a caja quiña'a tsa cha' cusuü jil'na lo'o tya'a ñati na li', cha' tyixi tyiquee na. Lo'o jua'a ná tso'o si ña'a ti' na jil'i tya'a na.

**Xtyucua na jil'i ñati tya'a
ntsu'u cha' jil'na lo'o Cristo**

6 Cu'mā ngu' tya'a na, ndi'ya nga'a cha' cua'ni mā lo'o ña'a mā cha' ngua cuxi cresiya jil'i sca ngu' tya'a ngusñi mā cha' jil'i ycu' Ndyosi, xqui'ya cha' ngua'ni yu sca cha' cuxi: nga'a cha' xtyucua mā xi jil'i yu bi', cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'i yu, cha' tucua' yu cña jil'i Cristo chaca quiya', cha' tya'a ntsu'u cha' jil'i mā lo'o Xtyi'i ycu' Ndyosi laca yu. Tsa tso'o ti chcui' mā lo'o yu bi'. Lo'o jua'a tii ti ti' mā tyi'i ycu' ca mā cha' ná cua'ni mā la cui' cha' cuxi ñi'ya nu ngua'ni yu bi'. ²Cua'ni mā cha' stu'ba ti caca tyiquee mā lo'o tya'a mā, cha' caca xtyucua mā jil'i ngu' lo'o sca cha' nu ntsu'u jil'i ngu', cha' ná cua'ni ngu' sca cha' cuxi. Jua'a taca taquiya' tso'o na lcaa cña nu nda Cristo cha' cua'ni na.

³Na ñilo'o ti na jil'i ycu' ca na si culacua ti' na cha' tso'o tsa laca na cuentya jil'i ycu' Ndyosi; tso'o la si ta na cuentya cha' ná sca na laca na cuentya jil'i ycu' Ni. ⁴Ntsu'u cha' cui'ya na cuentya ñi'ya nu ndi'i scaa na chalyuu. Si chañi cha' tso'o tsa ndu'ni na, cha' jil'i ycu' na

laca cha' bi'; ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' na lo'o xa' la ñati. ⁵Nga'a cha' talo na ji'i cña ji'na, lcaa cha' nu ndyacia ji'na chalyuu.

⁶Lcaa tya'a na nu ndyaca tsa'a na cha' tso'o nu cua nda Cristo bi', ntsu'u cha' ta na xi cha' tso'o nu ntsu'u ji'na cha' caja cua ña'a ca na nu tyiji yu'u ji'i mstru nu ngulu'u cha' tso'o bi' ji'na.

⁷Ná culacua ti' mā cha' caca cñilo'o na ji'i ycu'i Ndyosi. Ná tucui caca ji'i cua'ni jua'a, cha' ñi'ya nu ndyu'ni sa scaa na chalyuu, jua'a tyacua cha' ji'na tiya' la nde slo ycu'i Ndyosi. Ñi'ya nti' lo'o cataa na sca si'yu ni, cha' la cui' si'yu nu ndyataa na, nde loo la la cui' bi' tyu'u lo na nu ndyataa na, si'i xa' lo si'yu; ⁸jua'a laca ñati na lo'o ndi'i na chalyuu, cha' lo'o cua'ni na cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' na cha' cua'ni na, ná sca cha' tso'o tyacua ji'na nu lo'o cua ndye chalyuu. Tsa lo cua ti cha', ntsu'u cha' cajaa na, lo'o jua'a ti culiji yu'u ti lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'na. Pana si cua'ni na lcaa ña'a cña nu nti' Xtyi' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na, tso'o tsa tyu'u cha' ji'na li'; caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Talo ycu'i ca na li', ná tye cña ji'na jua'a ti. ⁹Bi' cha' ná tso'o si ca taja ti' na cha' cua'ni na cha' tso'o laja lo'o ndi'i na chalyuu. Lo'o tyalaa hora bi', li' tyu'u tucua cha' tso'o nu nacui Ni cha' tyacua ji'na nde loo la, la cui' cha' nu tyiquee' tsa ngjuatya na ji'i; pana ntsu'u cha' talo na, cha' ná ca taja ti' na ndu'ni na cña tso'o. ¹⁰Bi' cha' tso'o si lcaa quiya' lo'o ña'a na ñi'ya caca xtyucua na ji'i cua ña'a ca ñati, li' cua'ni clya na

cha' xtyucua na ji'i ngu' bi'. Cloy ndu'ni cha' xtyucua na ji'i tya'a na, nu ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo.

Cha' nu nscua Pablo su cua tye ti quityi

¹¹Lo'o juani scua ycu'i ca ti na' tucua sna tya si'yu cha' lo quityi re. Tyaca' cha' tonu letra nscua na'. ¹²Nu ñati nu ndatsaa tsa ji'i mā cha' si'yu quiji mā ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' culacua ngu' ni, ndu'ni ngu' jua'a cha' nti' ngu' cha' caca stu'ba cha' ji'i ycu'i ngu' lo'o tya'a ngu' judío; li' ná cua'ni lya' ti' tya'a ngu' judío ji'i ngu' bi' si ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo nu ngujui lo crusi, nti' ngu'. ¹³Lo'o ycu'i ngu' nu cua ngulacua ngu' jua'a ni, ná ndaquiya' ngu' ji'i lcaa ca cña nu nscua lo cha' cusu' cha' cua'ni na bi'. Tsa bi' ti cha' nti' ngu', cha' caja ñi'ya nu chcui' ngu' cha' tyixi lo'o tya'a ngu': Cua ngulacua ngu' jua xqui'ya ycu'i ya, ñacui' ngu' ji'i tya'a ngu' li'. ¹⁴Pana nu na' ni, sca ti cha' tso'o ntsu'u chalyuu nti' na', cha' nu ngujui ycu'i Jesucristo nu Xu'na na lo crusi cuentya ji'na; bi' cha' nga'aa nti' na' ta na' xa' la cha' lo'o ñati. Lo'o jua'a xqui'ya cha' ngujui ycu'i Cristo, nga'aa caca tatsaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu jna', cha' nga'aa ntsu'u cha' jna' lo'o cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu juani. ¹⁵Nu lo'o stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, ná ndu'ni cha' masi ngulacua na, masi ná ngulacua na, sca ti cuayá' laca na. Sca ti cha' nu ndulo la ji'na juani, cha' xcutsa'a Ni tsiya' ti lcaa cha' nu ndu'ni na lo'o ndi'i na chalyuu, cha' xcui' cha'

tso'o cua'ni na li'. ¹⁶Lcaa ñati nu ndu'ni jua'a xqui'ya Jesús laja lo'o ndi'i ngu' chalyuu, taca tyi'i tyiquee ngu' ti ti li', lo'o jua'a cua'ni tya'na ti' ycui' Ndyosi ji'i ngu' bi' li'; jua'a cua'ni Ni lo'o lcaa na nu chañi cha' laca na ñati ji'i Ni.

¹⁷Tya tsubi' la, tlyu tsa cña nda ma 'na, cha' ná ndaquiya' ma ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma; bi' cha' juani

nga'aa cua'ni ma cha' cusuu lo'o na' chaca quiya'. Cua ntsu'u cuayá' nu nscua lo cuaña' na', bi' laca cuayá' su nguxcube' ngu' 'na xqui'ya cha' ndyu'ni na' cña ji'i Jesús.

¹⁸Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycui' Ndyosi, lcaa hora tyi'u ti' ma ji'i ycui' Jesucristo nu Xu'na na, cha' xcui' tso'o ti ndu'ni Ni lo'o ma. Lo'o jua'a chañi tsa cha' caca cha' bi'.